

УДК 343.1

О. І. Коровайко

ЩОДО ЗМІСТУ ПОНЯТЬ «ПРАВОВА ДОПОМОГА» ТА «ПРАВО НА ПРАВОВУ ДОПОМОГУ» В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ПРАВ ЛЮДИНИ

Постановка проблеми. Розвиток міжнародної спільноти вказує на те, що основним компонентом в даній системі є людина, її права та гарантії щодо їх ефективного захисту. На сьогодні склався досить сталий комплекс прав людини політичного, соціального, економічного та культурного характеру. Важливе місце в цьому механізмі займають права, які тісно пов'язані з процедурою здійснення правосуддя та які знайшли закріплення у всіх основоположних міжнародно-правових актах без винятків. До таких прав особи віднесено й право на правову допомогу. Реалізація останнього є однією з умов справедливого правосуддя та основним засобом забезпечення прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання сутності, форм реалізації та гарантування права особи на правову допомогу завжди привертало увагу науковців і практиків. Отримані ними результати досліджень були враховані законодавцем в ухваленні таких актів, як ЦПК України 2004 р., КАС України 2005 р., КПК України 2012 р., закони України «Про безоплатну правову допомогу» 2011 р., «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» 2013 р., якими регламентована реалізація права на правову допомогу в Україні й у яких знайшли відображення вимоги міжнародно-правових стандартів у цій сфері.

Невирішені раніше проблеми. Як вже відзначено, положення вітчизняного законодавства з приводу реалізації права особи на правову допомогу законодавцем в цілому приведені у відповідність до вимог міжнародних стандартів у цій сфері. Водночас окремі аспекти його реалізації потребують подальшого удосконалення. Так, це стосується уточнення змісту вказаного поняття, адже, як відзначено, наукова дискусія щодо нього має не лише теоретичний, а й практичний характер, оскільки вона відіграє важливу роль у визначенні змісту суб'єктивного права осіб на правову допомогу [1, с. 8]. Саме тому з метою формування єдиної теоретичної позиції з цього питання доцільно звернути увагу на з'ясування значення поняття «правова допомога» та тісно пов'язаного з ним поняття «право на правову допомогу».

Метою статті є дослідження змісту понять «правова допомога» та «право на правову допомогу» в кримінальному судочинстві України.

Виклад основного матеріалу. Відзначимо, що визнання значущості права особи на правову допомогу в міжнародному праві (ст. 11 Загальної декларації прав людини (далі – Декларація), ст. 2, п. 3 ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права (далі – Пакт), ст. ст. 6, 13 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод (далі – Конвенція)) зумовлює приділення йому окремої уваги й у конституціях країн світової спільноти. Так, наприклад, Конституційним

актом Канади в розділі «Судові гарантії» регламентовано право в разі арешту чи затримання звертатися за допомогою до адвоката та бути терміново поінформованим про це право (п. 10) [2, с. 470]. Ст. 56 Конституції Республіки Болгарія передбачає, що кожний громадянин має право на захист, коли його права або інтереси порушені чи перебувають під загрозою [3, с. 131]. Стаття 59 Конституції України закріплює положення, згідно з яким кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно [4]. Вказані Конституції, як і міжнародно-правові акти, використовують у тексті поняття «правова допомога», «юридична допомога», «захист». Подібний підхід законодавця простежується у ст. 22, ч. 3 ст. 42, ст. ст. 45–46 КПК України, де йде мова про «захист» і «надання правової допомоги» [5]. Тобто в аспекті досягнення мети статті виникає питання про розмежування цих двох випадків реалізації наданих особі прав у кримінальному провадженні.

Наприклад, С.Д. Шаталюк констатує, що право на правову допомогу ширше права на захист, оскільки міжнародні документи, використовуючи термін «право на захист», більшою мірою мають на увазі право мати адвоката, якщо буде потреба захищати свої права саме в суді. У цьому контексті право на захист можна розглядати як механізм отримання правової допомоги в кримінальних справах [6, с. 158]. І з такою точкою зору можна погодитися, адже вона базується на аналізі текстів основних міжнародно-правових актів у сфері прав людини (Декларація, Пакт).

Подібною точкою зору дотримується і А.П. Черненко, який наголошує, що під «правовою допомогою» слід розуміти поняття більш широке за змістом, ніж поняття «захист». Поняттям «правова допомога» має охоплюватися вся різноманітність діяльності адвоката, який може допомагати підозрюваному, обвинуваченому, здійснювати правову допомогу потерпілому, а також надавати правову допомогу іншим учасникам кримінального провадження (свідкам, цивільним позивачам, цивільним відповідачам тощо) [7, с. 120]. Це відображено в ст. ст. 59, 131-2 Конституції України та в ст. 19 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

До того ж відповідно до ст. 1 закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатська діяльність розглядається у ньому як незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Тобто і захист, і представництво, і надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань тощо – всі ці види адвокатської діяльності в контексті цього закону розглядаються як окремі види правової допомоги. Тому повністю погоджуємося з думкою, що термін «правова допомога» є ключовим і поглинає в себе всі інші види юридичної адвокатської діяльності [7, с. 120]. Але зауважимо, що законодавець має уніфікувати термінологію в законодавстві. Це стосується уведеного ст. 59 Конституції України та ст. 10 закону України «Про судоустрій і статус суддів» терміну «правнича допомога» та, враховуючи значення, що надається словам «правничий» та «юридичний» у тлумачних словниках [8, с. 1101, 1644], його синоніму «юридична допомога» (Конвенція), а також широко представленого в інших законах поняття «правова допомога» (ст. 20, 46 КПК України, ст. 1 закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», ст. 1 закону України «Про безоплатну правову допомогу»).

Щодо правової (юридичної) допомоги у сфері судочинства, то відзначимо її важливу роль. Так, С.Д. Шаталюк вказує, що право на отримання правової допомоги є основою для реалізації права на доступ до правосуддя, а стосовно права на справедливий судовий розгляд право на юридичну допомогу – гарантія [6, с. 158]. Або, як відзначено, право на правову допомогу є передумовою існування та визначальною складовою частиною ширшого за своїм обсягом та значенням права на доступ до суду [1, с. 9]. Тобто в контексті Конвенції правова (юридична) допомога розглядається як основа доступу до правосуддя та гарантія справедливого судочинства (ст. 6), а також, як вважається, є елементом ефективного засобу юридичного захисту прав особи (ст. 13).

Причому відзначена більш широка роль права на правову допомогу акцентує увагу на доцільності розглядати його як таке, що виходить за межі власне п. 3 (с) ст. 6 Конвенції, який стосується лише особи, обвинуваченої у вчиненні кримінального правопорушення, та гарантує її мінімальні права. Зокрема, у п. 1 в Резолюції Ради Європи (78) 8 «Про юридичну допомогу і консультування» від 2 березня 1979 року вказано, що будь-яка особа повинна мати право на необхідну юридичну допомогу для можливості використання або захисту своїх прав в будь-яких судах [9]. З цього приводу А.В. Коршенко відзначає, що дія права на правову допомогу не обмежується тільки сферою кримінального судочинства, адже права, передбачені п. 3 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, є складовим елементом загального поняття справедливого судового розгляду, що охоплює й випадки здійснення цивільного судочинства [10, с. 376]. І з таким розумінням значення досліджуваного права слід погодитися. Підтвердженням обґрунтованості такого підходу є позиція ЄСПЛ, який у «Справі Ейрі проти Ірландії» від 09.10.1979 р. вказав, що хоча п. 3 (с) ст. 6 Конвенції стосується лише проваджень у кримінальних справах, однак, незважаючи на відсутність подібного положення щодо провадження в цивільних справах, п. 1 ст. 6 може в деяких випадках зобов'язати державу надати адвокатську допомогу, якщо без такої допомоги неможливо забезпечити практичної реалізації права на судовий розгляд [11].

Таке тлумачення створює підстави для можливості реалізації права на правову допомогу, на відміну від права на захист, щодо інших учасників кримінального провадження. Це дає можливість, наприклад, підозрюваному, потерпілому, свідку розраховувати на отримання належної професійної правової допомоги. І такий висновок цілком обґрунтований, адже визначені в ст. 19 закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» види діяльності адвокатів, які становлять різновиди правової допомоги, стосуються свідка, потерпілого, цивільного та відповідача, підозрюваного, обвинуваченого.

Тобто правова допомога принаймні розглядається поряд із захистом, але все ж таки окремо і навіть за значенням виходить за межі елементів статусу обвинуваченого, тобто є більш широким за змістом поняттям, ніж захист. Прикладом цього є тлумачення ЄСПЛ правової допомоги в контексті реального забезпечення будь-якій особі практичної реалізації права на справедливий суд, якщо без такої допомоги його неможливо забезпечити.

Власне, щодо розуміння поняття «правова допомога», то його визначення міститься як у вітчизняній нормативно-правовій базі, так і в юридичній літерату-

рі. Наприклад, положення п. 3 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» передбачають, що правова допомога – це надання правових послуг, спрямованих на забезпечення реалізації прав та свобод людини і громадянина, захисту цих прав і свобод, їх відновлення в разі порушення [12]. Тобто розкриття досліджуваного поняття здійснено за допомогою іншого, а саме «правові послуги», де послуга – діяльність підприємств, організацій, окремих осіб, виконувана за для задоволення чийх-небудь потреб, обслуговування [8, с. 1080]. Тобто за вказаним законом правова допомога – це діяльність, виконувана за для задоволення чийх-небудь потреб у захисті прав і свобод, правове обслуговування.

У контексті викладеного зазначимо, що у фаховій літературі небезпідставно висловлені критичні зауваження щодо використання в кримінальному судочинстві терміну «юридичні послуги». Так, Т.В. Варфоломеева констатує, що таке ставлення до правової допомоги знижує її значення в державі до рівня побутових послуг, що є неприпустимим [13, с. 38]. Зі вказаним слід погодитися не тільки з огляду на той історичний шлях, який пройшла юриспруденція взагалі та адвокатура зокрема, а й враховуючи ту роль, яку виконують юристи в суспільстві. Відзначено, що доцільно розмежовувати правову допомогу, суб'єктами надання якої є адвокати, та правові послуги, які надаються фахівцями в галузі права та юридичними фірмами [1, с. 3]. З цим підходом цілком можна погодитися.

У ст. 5 Закону України «Про соціальні послуги» юридичні послуги визначаються як надання консультацій з питань чинного законодавства, здійснення захисту прав та інтересів осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, сприяння застосуванню державного примусу і реалізації юридичної відповідальності осіб, що вдаються до протиправних дій щодо цієї особи (оформлення правових документів, захист прав та інтересів особи, інша правова допомога тощо) [14]. Схожі визначення понять «захист» та «інші види правової допомоги» містить ст. 1 закон України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність». У цих визначеннях акцент робиться на видах діяльності, які у своїй сукупності утворюють зміст правової допомоги.

До визначень цього поняття віднесемо те, яке наведено Конституційним Судом України у справі про право на правову допомогу № 23-рп/2009 від 30 вересня 2009 року, згідно з яким це гарантована державою можливість кожної особи отримати таку допомогу в обсязі та формах, визначених нею, незалежно від характеру правовідносин особи з іншими суб'єктами права [15]. Вважаємо, що з точки зору права саме Конституційний Суд України, враховуючи те, що досліджуване явище передбачене в Основному законі, слушно відзначає його властивість як «гарантовану державою можливість». У цьому ж контексті розкриті значення понять безоплатної первинної та вторинної правової допомоги (ст. ст. 7, 13 закону України «Про безоплатну правову допомогу») як вид державної гарантії. Вважаємо, таке розуміння дійсно відображає зміст цього явища, адже, як показав аналіз міжнародно-правових актів, практики ЄСПЛ, воно сприяє забезпеченню прав, свобод і законних інтересів осіб, зокрема гарантує право на справедливий суд.

Щодо теорії права, то в літературі відзначається, що на сьогодні не існує установлені позиції щодо розуміння поняття правова допомога, до того ж поряд із ним використовують поняття «юридична допомога», «правові послуги», «юридичні по-

слуги» [16, с. 420-421; 17, с. 137]. І як засвідчив аналіз нормативних актів, подібні розбіжності є й у законодавстві.

Так, В.С. Личко визначає правову допомогу як вчинення юридичних дій в інтересах суб'єкта, який отримує допомогу, з реалізації його прав, свобод і законних інтересів та доведення до суб'єкта одержання засобів юридичного характеру, що формують готовність до самостійного здійснення ним дій для подолання проблемної правової ситуації [16, с. 422]. Схоже визначення дають О.А. Банчук, М.С. Демкова, вказуючи, що це будь-які дії, що вчиняються спеціальними суб'єктами, які мають правовий зміст та спрямовані на реалізацію і захист прав, свобод та законних інтересів особи [1, с. 15]. За змістом ці визначення близькі до поняття «юридичні послуги», яке міститься у в ст. 5 Закону України «Про соціальні послуги». Тобто вказані автори акцентують увагу на переліку юридичних дій, які вчиняються під час надання правової допомоги та утворюють її зміст, а не відображають її сутність.

У свою чергу Ю.Т. Шрамко під досліджуваним поняттям пропонує розуміти «гарантоване державою кваліфіковане сприяння суб'єктами, визначеними законом, людині в здійсненні нею правомірних процесуальних дій (актів), необхідних для набуття, зміни або припинення суб'єктивних прав чи обов'язків» [18]. Це визначення акцентує увагу на правовій допомозі як певній державній гарантії («гарантованому державою сприянню»), спрямоване на здійснення людиною певних дій. У цьому воно близьке за змістом до позиції Конституційного суду України (справа № 23-рп/2009 від 30 вересня 2009 року).

У результаті змістовного аналізу точок зору науковців з приводу поняття «правова допомога» М.В. Стаматіна вказує, що за відсутності єдності позицій із цього питання більшість авторів розглядають це поняття в широкому (діяльність, спрямована на реалізацію та захист прав, свобод, законних інтересів зацікавлених суб'єктів) та вузькому (правові заходи, що здійснюються уповноваженими суб'єктами, спрямовані на конкретну особу) значеннях [17, с. 136]. Однак зауважимо, що діяльність втілюється в певних заходах, а заходи реалізуються завдяки певній діяльності. Тому вважаємо, що підстави для такого виділення розумінь правової допомоги відсутні. Скоріше, слід вести мову про різні поняття, наприклад власне «правову допомогу» та заходи правового характеру (форми її реалізації), у яких вона може бути реалізована (ст. 19 закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»).

До речі, О.А. Банчук, М.С. Демкова визначають, що правова допомога за своїм правовим змістом може надаватися у певних видах, наводячи їх перелік [1, с. 61]. Сама ж М.В. Стаматіна під безоплатною правовою допомогою розуміє гарантовану державою діяльність відповідних спеціалістів щодо надання правових послуг на безоплатній основі, спрямованих на реалізацію та захист прав, свобод законних інтересів осіб, які звернулися за допомогою [17, с. 136]. Тобто досліджуване поняття розкрито через вказівку на правову допомогу як певну гарантію з боку держави у формі діяльності відповідних спеціалістів, яка метою має захист прав, свобод законних інтересів осіб. Вважаємо, що з урахуванням отриманих результатів аналізу норм Конвенції, рішень ЄСПЛ та Конституційного Суду України таке розуміння

правової допомоги більше відображає її сутність. З цього приводу в справі про право на правову допомогу № 23-рп/2009 від 30 вересня 2009 року Конституційний Суд України прямо вказав, що гарантування кожного права на правову допомогу є не тільки конституційно-правовим обов'язком держави, а й дотриманням взятих Україною міжнародно-правових зобов'язань [15].

Отже сутність права на правову допомогу слід розкривати саме через розуміння її як гарантованої державою особі можливості отримати «адвокатську допомогу, якщо без такої допомоги неможливо забезпечити практичної реалізації права на судовий розгляд» [11], зокрема безкоштовно, а її зміст утворюють відповідні дії правового характеру, спрямовані на реалізацію і захист прав, свобод і законних інтересів особи. Якщо врахувати те, що суб'єктивне право особи – це гарантована правом міра можливої або дозволеної її поведінки, а до суб'єктивних прав належать фундаментальні демократичні права і свободи особи [19, с. 345], то з наведеного можна зробити висновок, що суб'єктивне право особи на правову допомогу – це закріплена у праві міра можливої її поведінки з отримання такої допомоги.

Висновки. На підставі проведеного в статті аналізу під поняттям «правова допомога» у сфері кримінального судочинства пропонуємо розуміти гарантовану державою в обсязі та формах, визначених Конституцією та законами України, допомогу правового характеру особам, котрі беруть участь у кримінальному судочинстві, яка надається завдяки діяльності спеціально уповноважених суб'єктів, у реалізації прав, свобод і законних інтересів таких осіб, ефективному їх захисті, а також відновленні в разі порушення.

У свою чергу, під поняттям «право на правову допомогу» пропонується розуміти – передбачену Конституцією та законами України особам, які беруть участь у кримінальному судочинстві, можливість отримати завдяки діяльності спеціально уповноважених суб'єктів гарантовану державою допомогу правового характеру в реалізації прав, свобод і законних інтересів таких осіб, ефективному їх захисті, а також відновленні в разі порушення.

Самостійний характер правової допомоги та відповідного права особи, їх важлива роль у забезпеченні прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження вказують на необхідність приділення більшої уваги правовій регламентації цього інституту в кримінальному процесуальному законодавстві, як це має місце у ст. 10 закону України «Про судоустрій і статус суддів», ст. 12 ЦПК України, ст. 16 КАС України, зокрема шляхом виділення права на правову допомогу як окремої засади кримінального провадження.

Як вбачається, такими, що потребують свого подальшого опрацювання, є питання: визначення стандартів надання правової допомоги у кримінальному судочинстві; уточнення системи засад кримінального провадження, у тому числі закріплення права на правову допомогу як самостійної його засади; забезпечення реального надання учасникам кримінального провадження безоплатної правової допомоги тощо. Їх вирішення сприятиме належній реалізації положень ст. 3 Конституції України, згідно з якими права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави.

Література

1. Банчук О.А. Правова допомога: зарубіжний досвід та пропозиції для України / автори-упоряд. О.А. Банчук, М.С. Демкова. – К. : Факт, 2004. – 336 с.
2. Конституции зарубежных государств : [учеб. пособие]. – 2-е изд., исправ. и доп. – М. : Издательство БЕК. – 586 с.
3. Конституції нових держав Європи та Азії / упоряд. С. Головатий. – К. : Укр. правн. фундація. Вид-во «Право», 1996. – 544 с.
4. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996. – № 30. – Ст. 141.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
6. Шаталюк С.Д. Моделі і досвід інших держав в забезпеченні громадян права на безоплатну правову допомогу / С.Д. Шаталюк // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Сер. : Політологія. – 2013. – Т. 212, Вип. 200. – С. 156–159.
7. Черненко А.П. Співвідношення понять захисту і правової допомоги у кримінальному процесі / А.П. Черненко // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «юридичні науки». – 2015. – № 1 (6). – С. 115–121.
8. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К. : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
9. Резолюція (78) 8 «Про юридичну допомогу і консультування», прийнята Комітетом Міністрів Ради Європи 2 березня 1979 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_132.
10. Коршенко А.В. Міжнародно-правові стандарти права особи на правову допомогу та їх співвідношення з національними стандартами / А.В. Коршенко // Часопис Київського університету права. – 2013. – № 3. – С. 375–378
11. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Ейрі проти Ірландії» : Рада Європи, Європейський суд з прав людини, Міжнародні суди; Рішення, Справа від 09.10.1979 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/980_332.
12. Про безоплатну правову допомогу : Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 51. – Ст. 577.
13. Варфоломеева Т.В. Защита в уголовном судопроизводстве / Т.В. Варфоломеева. – К. : Ин-т адвокатуры при Киевском ун-те им. Тараса Шевченко, 1998. – 204 с.
14. Про соціальні послуги : Закон від 19.06.2003 № 966-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/966-15>.
15. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Голованя Ігоря Володимировича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України (справа про право на правову допомогу) № 23-рп/2009 від 30 вересня 2009 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v023p710-09>.
16. Личко В.С. Поняття та види правової допомоги / В.С. Личко // Актуальні проблеми держави і права. – 2009. – Вип. 50. – С. 419–425.
17. Стаматіна М.В. Поняття та сутність безоплатної правової допомоги в Україні / М.В. Стаматіна // Право і безпека. – 2012. – № 3. – С. 135–139.
18. Шрамко Ю.Т. Конституційне право на правову допомогу в Україні: актуальні питання законодавчого регулювання : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституционное право; муниципальное право» / Ю.Т. Шрамко. – К., 2016. – 19 с.
19. Загальна теорія держави і права : [підр. для студентів юрид. вищих навч. закладів] / М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін. ; за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М.В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О.В. Петришина. – Х. : Право, 2011. – 584 с.

Анотація

Коровайко О. І. Щодо змісту понять «правова допомога» та «право на правову допомогу» в кримінальному процесі України в контексті міжнародних стандартів прав людини. – Стаття.

Статтю присвячено дослідженню змісту понять «правова допомога» та «право на правову допомогу» у їх застосуванні до сфери кримінального судочинства України. З цією метою здійснено аналіз національного законодавства, міжнародних актів у сфері прав людини та практики Європейського суду

з прав людини. Підтримано точки зору вчених, які вважають «правову допомогу» більш широким поняттям, ніж «захист», а також розглядають її як одну з гарантій права на справедливий суд. Звернено увагу на те, що «правова допомога» також є елементом ефективного засобу юридичного захисту прав та свобод особи. Запропоновано авторське розуміння понять «правова допомога» та «право на правову допомогу». Видається доцільним право на правову допомогу виділити як окрему засаду кримінального провадження. Вказано на проблемні питання запровадження міжнародних стандартів права на правову допомогу в кримінальному судочинстві України.

Ключові слова: міжнародні стандарти прав людини, правова допомога, право на правову допомогу, кримінальне судочинство, забезпечення прав та свобод особи.

Аннотация

Коровайко А. И. О содержании понятий «правовая помощь» и «право на правовую помощь» в уголовном процессе Украины в контексте международных стандартов прав человека. – Статья.

Статья посвящена исследованию содержания понятий «правовая помощь» и «право на правовую помощь» применительно к сфере уголовного судопроизводства Украины. С этой целью проведен анализ национального законодательства, международных актов в сфере прав человека и практики Европейского суда по правам человека. Поддержаны точки зрения ученых, считающих «правовую помощь» более широким понятием, чем «защита», а также рассматривающих ее гарантией права на справедливый суд. Обращается внимание на то, что «правовая помощь» также выступает элементом эффективного средства правовой защиты прав и свобод человека. Предложено определение понятий «правовая помощь» и «право на правовую помощь». Право на правовую помощь предлагается выделить как отдельный принцип уголовного производства. Отмечены проблемные вопросы внедрения международных стандартов права на правовую помощь в уголовном судопроизводстве Украины.

Ключевые слова: международные стандарты прав человека, правовая помощь, право на правовую помощь, уголовное судопроизводство, обеспечение прав и свобод человека.

Summary

Korovayko A. I. The content of the concepts of “legal assistance” and “the right to legal assistance” in the criminal process of Ukraine in the context of international human rights standards. – Article.

The article discusses the concept of “legal assistance” and “the right to legal assistance” in their application to the field of criminal justice in Ukraine. To this end, an analysis of national legislation and international instruments of human rights and judicial decisions of the European Court of Human Rights. The author maintains point of view of those scholars who are considered “legal aid” a broader concept than “protection” and regards it as one of the guarantees of the right to a fair trial. The article states that “legal assistance” also serves as a component of an effective remedy protection of human rights and freedoms. The author offered his understanding of the concept of “legal assistance” and “the right to receive legal assistance” is offered the right to legal aid, to determine as a separate principle in criminal proceedings. Highlighted the problematic issues of implementation of international standards of the right to legal assistance in criminal justice in Ukraine.

Key words: international standards of human rights, legal assistance, right to legal assistance, criminal justice, ensuring human rights and freedoms.